

VILHELM MUNCK i FLENSBORG

Slægtshistorien om Vilhelm Munck som adjunkt ved Latin- og Realskolen, førstelærer ved Borgereskolen og kateket ved Helligåndskirken 1859-1864

Marie Fabricius og Vilhelm Munck blev gift 31. maj 1860 i Tjæreby Kirke

Da *Vilhelm Munck* (1833-1913) i januar 1858 bestod sin teologiske **embedseksamen**, var der mange arbejdsløse teologer og ingen mulighed for præsteansættelse i København. Sammen med en klassekammerat, juristen *Haagen Laurent* (1832-1875) drog han ud på en længere **udenlandsrejse**, der bragte dem gennem Tyskland til Wien, Venedig, Marseille og Alperne. Efter at de var skiltes i München, blev *Vilhelm Munck* syg af tyfus, og først efter at have ligget syg i en måned på et hotel i Bayern kunne han vende hjem via Hamborg og Korsør til forpagterboligen i Basnæs. Her blev han forenet med *Marie Fabricius* (1836-1914), der i breve under rejsen endeligt havde sagt ja til hans frieri.

Mens han efter rejsen boede i København, underviste han i Døtreskolen af 1791 og i Christianshavns Borgerdydskole. Her fik han en opfordring fra adjunkt Jens Krog (1830-1877) til at overtage hans stilling som **adjunkt ved Flensborg Latin- og Realskole**. Da det drejede sig om lutter danske timer og væsentligst i religion, overvandt Vilhelm Munck sine betænkeligheder og søgte stillingen. Den 9. september 1859 forelå udnævnelsen, og den 20. september 1859 ankom han til Flensborg, hvor han blev modtaget af den danske sognepræst *Gomme Frederik Graae* (1810-1886). Efter sin ansættelse havde Vilhelm Munck fået råd til at gifte sig, og han fandt en lejlighed i Jørgensby på østsiden af Flensborg Fjord med udsigt over byen og havnen og med have helt ned til vandet. I påskeferien 1860 blev der købt udstyr i København, og den 31. maj 1860 blev Vilhelm og Marie **viet** af pastor *Graae* i **Tjæreby Kirke** nær Basnæs og Skelskør. Næste dag sejlede de med skib fra Korsør til Flensborg. Den 13. marts 1861 fik de en søn, som blev døbt *Ferdinand*.

I foråret 1862 forlod *Henrik Georg Clausen Gad* (1825-1886) sin stilling som **førstelærer ved Den danske Borgereskole** og **kateket** (hjelpepræst) ved den frie danske menighed og blev afløst af Vilhelm Munck i begge stillinger. Den 11. oktober 1862 blev Vilhelm Munck ordineret af Sønderjyllands biskop *Ulrik Boesen*, og familien måtte flytte ind til byen til en tjenestebolig i Graven lige ved **Helligåndskirken**.

Historiske baggrundsfakta

Fra 1815 var det danske rige en helstat bestående af kongeriget Danmark og hertugdømmerne Slesvig (fra Kongeåen til Ejderen), Holsten (fra Ejderen til Elben) og Lauenborg. Med hjælp fra Prøjsen forsøgte de tysk-orienterede slesvig-holstenere sig i Treårskrigen 1848-1850 med militære angreb på Danmark. Oprørernes mål var et samlet og uafhængigt Slesvig-Holsten inden for det tyske forbund, mens de ejderdanske nationalliberale ønskede Slesvig forenet med Danmark. Den danske hær sejrede ved Bov 9. april 1848, ved Fredericia 6. juli 1849 og ved Isted 25. juli 1850. Ved fredsslutningen i 1850 var stormagternes betingelse en helstatsforfatning, som også var forudsætningen for anerkendelsen i 1853 af den glycksborgske prins Christian som dansk tronfølger efter den barnløse Frederik VII.

I strid med fredsbetingelserne vedtager Rigsdagen i København 13. november 1863 en fælles forfatning for Danmark og Slesvig alene. 15. november dør Frederik VII og efterfølges af Christian IX, der med betænkelighed, men efter folkeligt pres underskriver Novemberforfatningen. Den prøjsiske ministerpræsident Bismarck kræver 6. januar 1864 forfatningen ophævet, og da Danmark nægter, går prøjsiske og østrigske styrker 1. februar over Ejderen for at besætte Slesvig. Tyskerne omgår de tilisede områder ved Dannevirke, hvor den danske hær har taget opstilling.

Natten til 6. februar trækker danskerne sig tilbage til skanserne ved Dybbøl, som det lykkes dem at holde indtil stormen på Dybbøl 18. april. Efter at en dansk flåde med fregatten Jylland sejrer 9. maj over en østrigsk flåde ved Helgoland, indledes 12. maj en våbenhvile. 26. juni bliver våbenhvilen brudt, og 29. juni besætter tyskerne Als. Efter en ny våbenhvile 20. juli bliver Kongeåen ved fredsftalen 30. oktober i Wien Danmarks nye grænse, og det danske riges areal reduceres med en tredjedel ved afståelsen af de tre hertugdømmer.

Efter Første Verdenskrig får befolkningen i Nordslesvig og en del af Sydslesvig lov til at stemme om deres nationale tilhørsforhold. Resultatet af valget i to afstemningszoner bliver den nuværende dansk-tyske grænse gennem en deling af Slesvig med et tysk mindretal på 10.000 i det danske genforenede Nordslesvig (Sønderjylland) og et dansk mindretal på 50.000 i Sydslesvig syd for grænsen.

8. brigades angreb ved Dybbøl 18.4.1864 (maleri af Vilhelm Rosenstand)

Slægtshistorisk faktablad samlet af *Henrik Munck* i januar 2005 i taknemmelig erindring om **Munckforeningens** første formand *Axel Munck Nordentoft* (8/9 1932-2/9 2004), der bl.a. arrangerede slægtsstævnet 9.-10. september 2000 med besøg i Flensborg og Lyksborg.

Audiens og taffel hos Frederik VII

Frederik VII, der var født 6. oktober 1808 som eneste søn af Christian VIII, regerede fra 1848 til 1863. I 1850 indgik han sit 3. ægteskab, da han giftede sig med den 35-årige modehandlerske *Louise Rasmussen*, som fik titel af lensgrevinde *Danner*. Da han døde 15. november 1863 på Lyksborg (Glücksburg) slot ved Flensborg Fjord, efterlod han sig ingen børn, og Frederik VII blev dermed den sidste af det Oldenborgske hus, som med 16 konger beklædte den danske trone i 415 år. Fra 1857 residerede Frederik VII regelmæssigt en del af året med sin gemalinde på Lyksborg Slot. Vilhelm Munck fortæller i sine erindringer om, hvordan han kom til hove i 1863:

- Kongen var på Lyksborg på sin fødselsdag den 6. oktober, og hele embedsstanden i Flensborg og omegn måtte give møde til kuren. Den halv snes fremmødte præster kom samlet i audiens hos kongen, der var iført uniform og med en chakot af egen opfindelse på hovedet. Jeg havde den gang ikke synderlig høje tanker om hans værd, og desto mere forundrede det mig, at han den dag optrådte med en virkelig imponerende kongelig værdighed. Audiensen varede meget længe, da kongen gav sig tid til at tale om de kirkelige forhold i Angel med en megen sund sans, som gjorde stærkt indtryk på mig. Endelig kom vi ud og blev vist over til Grevinde Danner. Det var gyseligt at se denne smækfede skikkelser stå midt på gulvet, blottet for enhver ynde og fuld af fordringer om, at man skulle kaste sig i støvet for hende.

Nogen tid efter blev gratulanterne tilsagt til kongens taffel på Lyksborg, hvor det vældige taffel var dækket i slotets store midthal. Præsterne måtte møde og spise i præstekjole. Der blev serveret karper, som jeg aldrig havde smagt, men havde hørt var fulde af ben. Derfor pillede jeg forsigtigt mit stykke, men just som jeg skulle føre det første stykke til munden, snappede den travle tjener sølv tallerkenen fra mig. Gæsterne skrabadet skålenes konfekt til sig og spurgte mig, om jeg ikke havde børn. De opfordrede mig så længe til at følge denne mærkelige skik ved kongens bord, at min præstekjole også kom til at huse rov til Ferdinand! Da vi som de sidste gik fra bordet, blev jeg vidne til, at tjenerne og gardens musikere styrtede ned langs bordene og drak gæsternes efterladte slatter. Jeg var ikke meget opbygget af det eneste kongetaffel, jeg har bivånet!

Glücksburg.

Bestillinger fra onkel Jetsmark

Konferensråd, generaldecisor, etatsråd *Jens Jetsmark* (1813-1897) var i 1846 blevet gift med Vilhelm Muncks faster, det næststygste af Hammelev-præsten Gerhard Muncks 12 børn, *Jacobine Marie Munck* (1819-1908). Han var blevet jurist i 1840 og ansat i krigsministeriet. Samtidig var han medlem af bestyrelsen for de militære klassers pensionering og invalideforsørgelse, samt af bestyrelsen for Kjøbenhavns Sygehjem, og han deltog også i velgørenhedsarbejde på Frederiksberg og Vesterbro.

I januar 1864 fik *Vilhelm Munck* en uventet bestilling, da hans onkel *Jetsmark* bad ham skaffe plads til et depot for uldne sager i Flensborg. Over hele landet var der frivillige indsamlinger af uldne sager til soldaterne, og man trængte til et stort depot i Flensborg, hvorfra varerne kunne fordeles til de militære afdelinger. *Jetsmark* opfordrede Vilhelm Munck til at få dannet en komité, og lærer ved borgerskolen og degn ved den danske menighed *Hans Tofte* var straks villig og stillede et stort rum i degneboligen til rådighed som pakhus.

Uldsagerne strømmede ind i en sådan mængde, at de på kort tid fyldte pakrummet fra gulv til loft. Der var en halv snes tusind strømper, mange uldtrojer og adskillige pelse, som blev ekspederet, efterhånden som bestillingerne indløb fra troppeafdelingerne ved Dannevirke. Da tropperne den 6. februar 1864 trak sig tilbage fra Dannevirke til skanserne ved Dybbøl, blev det resterende lager af uldtøj bragt ombord på en jagt i havnen for ikke at falde i fjendens hænder.

I begyndelsen af maj 1864 fik *Vilhelm Munck* en ny bestilling. Onkel *Jetsmark* var formand for Centralkomiteen og sendte tusind rigsdaler til hjælp for fordrevne embeds- og bestillingsmænd, der tyede til Flensborg. Der var god brug for disse penge, for mange skolelærere og underofficersfamilier, hvis forsørgere var ved hæren, sad i fortvivlede omstændigheder.

Flensburg vom Ballastberge aus gesehen.

Til en kollegas afsked – skrevet til afskedsfesten 10. september 1862

Da adjunkt ved Flensborg Real- og Latinskolen *Vilhelm Munck* var blevet lærer ved Borgerskolen og Kateket ved Helligåndskirken

Så brast da atter et kostbart led
af vor så ofte brudte kæde!
Man har så sandt dog ej længer fred
end treven nabo vil tilstede.
De kunne jo dog gerne ladt os ha'
den brave broder, som vi nok holdt a'.
Nej, rundt på jord,
så og i nord
der find's misundelige guder.

Han holdt af drengene og de af ham,
den lov skal ingen fra ham tage.
Han tror, alene kærlighed gør tam,
når man vil drengene *ret* opdrage.
Han dryssed' blomster over afdød ven,
frit lod hans mening, når man æsked' den.
Og kom en fest,
tyktes det bedst,
at Munck var med at arrangere.

Så gå med Gud ad den nye vej
deromme bag i "Gravens" hygge.
Opdrag den nye slægt, men uden streg
og uden selvbehersker-nykke.
Og bliv en fader for de kære små
og bliv en præst, som der kun gives få!
Derpå vi nu
glade i hu
vil tømme glasset med hinanden!

Den danske Helligåndskirke

Helligåndskirken ligger midt i husrækken på Storegades vestside og er bygget i 1386. Efter reformationen blev kirkesproget tysk, men da et flertal i Flensborg talte dansk, ansatte bystyret en dansk præst til at prædike i Helligåndskirken, der fik tilnavnet 'den danske kirke'. Efter Treårskrigen 1848-1850 blev det tilladt Flensborgs borgere at løse sognebånd til den nyoprettede frie danske menighed ved Helligåndskirken, som fik sin første døbefont.

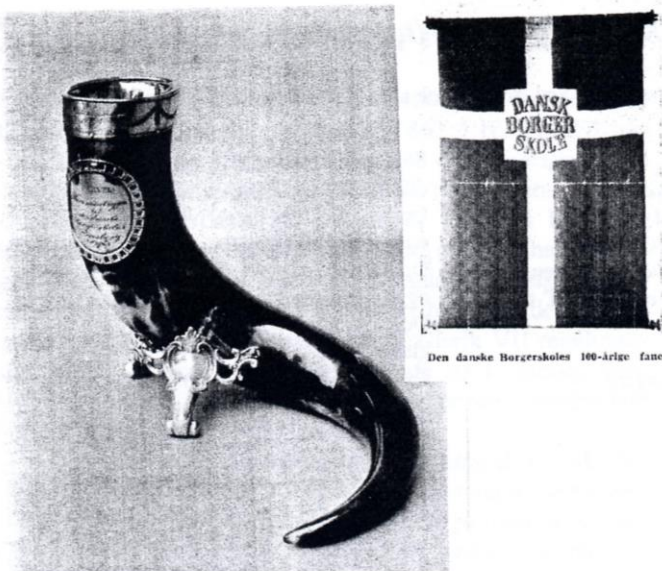
Da krigen brød ud i 1864, var ikke færre end 2.000 af Flensborgs 20.000 indbyggere medlemmer af den danske menighed, ligesom mange sendte deres børn i Den danske Borgerskole ved Helligåndskirken. Efter 1864 blev menigheden opløst, og den danske præst Gomme Frederik Graae måtte forlade sit embede. Da den tyske kirkeledelse fjernede prædikestolen, dannedes i 1905 et kristeligt samfund med henblik på afholdelse af danske gudstjenester og foredrag.

Da Flensborg ved Genforeningen i 1920 ikke kom tilbage til Danmark, omdannedes det kristelige samfund til en selvstændig menighed uden for den tyske landskirke med egen præst udsendt af Dansk Kirke i Udlandet, der fik brugsretten til Helligåndskirken tilbage. Den danske menighed har siden formeret sig til Dansk kirke i Sydslesvig med 43 menigheder betjent af 24 præster, hvor Helligåndskirken fungerer som en slags 'dansk domkirke' i landsdelen.

Helligåndskirkens præstetavle med navnene på kirkens danske præster siden 1583:

Kirkens, den Korsfæstede, hære forkyndt i Helligaandskirken følgende Præster:					
Simon Christians	Widensis 1583-1600	Jacob Juhl	1729-1756	Gomme Frederik Aug Grae	1851-1864
Christian Franzen	1601-1627	Malthias Fries	1757-1758	Henrik Georg Clausen Gad	1855-1862
Henricus Pauli	1630-1634	Balthasar Holst	1759-1782	Frederik Vilhelm Munck	1862-1864
Martin Petri	1634-1660	Simon Bladt	1783-1795		
Georg Stuhr	1660-1715	Lorenz Nissen	1796-1801		
Arend Fischer	1704-1714	Thomas Hojer Jensen	1801-1819		
Andreas Berendsen	1715-1723	Hans Paulsen	1821-1840		
Christian Ditlev Claudius	1723-1729	Jacob Hansen Holdt	1840-1850		
Valentin Valentiner	1729	Carl Emil Christensen	1850-1851		
				S. Karstens	1864
				Christian Jørgensen	1865-1868
				H. Brauneiser	1868-1869
				H. J. Carstens	1869-1900
				Carsten Petersen	1900-1903
				Christian Nielsen	1903-1909
				Johannes Tonnesen	1909
				Thomas Malthiesen	1909-1923
				C. W. Noack	1927-1921
				Konrt. Jørgensen	1933-1945
				H. F. Petersen	1927-1950
				A. Westergaard	
				Jacobsen	1950-1961
				Hans Kvist	1961-1969
				Ingemann	
				Christensen	1970-1979
				C. B. Karstoft	1979

Afrejsen fra Flensborg 12/9 1864

Da den danske hær den 6. februar 1864 havde trukket sig tilbage fra Dannevirke ved Slesvig til skanserne ved Dybbøl, rykkede de prøjsiske og østrigske tropper ind i Flensborg. Ifølge bekendtgørelse den 8. februar skulle alle tegn på den danske konges regeringsmagt fjernes, og fra 19. februar skulle kirke- og skolesproget udelukkende være tysk. Danske embedsmænd blev af afløst af slesvig-holstensindede, det rød-blå-hvide flag afløste Dannebrog, og dansksindede blev forfulgt. Den danske Borgerskoles bygninger blev af de tyske tropper rekvireret til lazaret. Mens man i det fjerne kunne høre kanontordenen fra Dybbøl, blev dagene i Flensborg præget af tyske tropper på gennemmarch og ankomst af sårede og danske krigsfanger. Helligåndskirkens førstepræst *Frederik Graae* og kateket *Vilhelm Munck* blev den 15. juli 1864 kaldt op til et nyudnævnt kirkevisitatorium, hvor de erklærede fortsat at være bundet af deres troskabsed til den danske konge. De modtog herefter deres afsked den 20. august og afsejlede fra Flensborg den 12. september med damperen til Korsør.

Ved afskeden var skibsbroen i Flensborg en myldrende menneskemængde. Der var flere danske embedsmænd, der tog af sted med samme skib. Børnene fra borgerskolen var mødt fuldtalligt op med de tilbageblivende lærere med *Hans Tofte* i spidsen. De over 500 elever havde tømt deres sparebøsser og for disse købt et drikkehorn af sølv, der overrakte *Vilhelm Munck* til farvel. "Farvel, kom snart igjen til Den danske Borgerskole i Flensborg" stod der skrevet på hornet. Det nåede *Vilhelm Munck* ikke. Da det sidste glimt af byen forsvandt, mens skibet rundede pynten ved Holdnæs, var det et farvel for stedse. "Det var håb i hjerterne om gensyn, men vore øjne skulle ikke se det", slutter han selv sin beretning om afskeden med Flensborg. Den danske Borgerskole fik lov til at fortsætte under ledelse af *Hans Tofte*, som blev afskediget uden pension i 1867, da han nægtede at aflægge troskabsed til den prøjsiske konge. Da skolen ikke måtte optage nye elever, var den dødsdømt og lukkede 1871, hvor de resterende 34 elever blev flyttet over til de tyske borgerskoler.

Drikkehornet og Skolefanen

Da *Vilhelm Munck* den 12. september 1864 forlod Flensborg, havde han Den danske Borgerskoles fane med sig for at sikre den mod overlast. Da han var død i 1913, tog hans søn provst *Ferdinand Munck* sig af hans efterladenskaber. Fanen sendte han til skoleinspektør *Emil Arps*, der hængte den op på inspektørkontoret på Duborg-Skolen, det danske mindretals gymnasium i Flensborg. *Emil Arps*, der var Duborg-Skolens første inspektør (1920-1931), havde været skolekammerat med *Ferdinand Munck* som elev på Herlufsholm, hvor *Vilhelm Munck* var sognepræst.

Den 18. april 1952 indviede man i Flensborg en ny dansk folkeskole. Den var opkaldt efter den fremtrædende forkæmper for danskheden i Sydslesvig *Gustav Johannsen* (1840-1901), der som lærer fik sin privatskole lukket i 1864, men senere blev redaktør af *Flensborg Avis* og fra 1881 valgt som dansk repræsentant i den tyske rigsdag i Berlin. Duborg-Skolens rektor overdrog den 100 år gamle fanedug til skolen, mens skoledirektør *Bernhard Hansen* tog imod det 88 år gamle drikkehorn, som var skænket til den nye skole af *Vilhelm Muncks* slægt.

Anvendt litteratur til slægtshistorien

Fængselspræsten Pastor Vilhelm Muncks Optegnelser (udgivet som bind 36 i serien Memoirer og Breve). Gyldendal 1922
Sønderjyllands Historie, bind IV (1805-1864) af Knud Fabricius. C.A.Reitzels Forlag 1943
I Fædres Spor, Dansk Skoleforening Flensborg 1920-1945 ved *Bernhard Hansen*. Jul. Gjellerups Forlag 1945
Flensborg Avis, 19. og 21. april 1952 om indvielsen af *Gustav Johannsen-Skolen* i Flensborg

Tidligere udgaver af Slægtshistorisk faktablad:

Vilhelm Muncks slægt (slægtsstævnet 27. juni 1998)
Munckene og Herlufsholm (slægtsstævnet 12. juni 1999)
Munckene på Djursland (slægtsstævnet 23. august 2003)

Munckforeningen

er en sammenslutning af efterkommere efter *Frederik Vilhelm Munck* (1833-1913) og hans hustru *Marie Ludomilie Charlotte* født *Fabricius* (1836-1914).

Foreningen blev stiftet den 12. juni 1999 i Langebæk præstegård hos pastor Knud Munck. Foreningens medlemmer samles i forbindelse med generalforsamlingerne på lokaliteter, der har tilknytning til slægtens historie.

Før foreningens stiftelse var der slægtsstævner den 30. juni 1956 og den 27. juni 1998 på *Møltrup Optagelseshjem* ved Herning, som blev grundlagt i 1912 af *Frederik Vilhelm Muncks* søn fængselspræsten *Johannes Munck*.

Den 12. juni 1999 var der besøg på *Herlufsholm*, hvor *Frederik Vilhelm Munck* var sognepræst 1875-1906. Den 9.-10. september 2000 besøgte *Flensborg*, hvor *Frederik Vilhelm Munck* var adjunkt og kateket 1859-1864. Den 1.-2. september 2001 var der besøg på *Langeland*, hvor *Frederik Vilhelm Muncks* hustru *Marie Fabricius* blev født i 1836 i Lindelse Mølle og havde sin barndom på gården Sølvortorp.

Den 23. august 2003 var medlemmerne samlet på *Djursland* med besøg i Hammelev, hvor *Frederik Vilhelm Muncks* farfar *Gerhard Munck* (1773-1834) var præst 1803-1834, og i Grenå, hvor *Frederik Vilhelm Muncks* mor, *Christiane Frederikke Louise Tolstrup* (1814-1910) blev født, og hans far, *Hans Frederik Brøgmann Munck* (1805-1835) døde.

Munckforeningen har sin egen hjemmeside: www.munck.8m.com